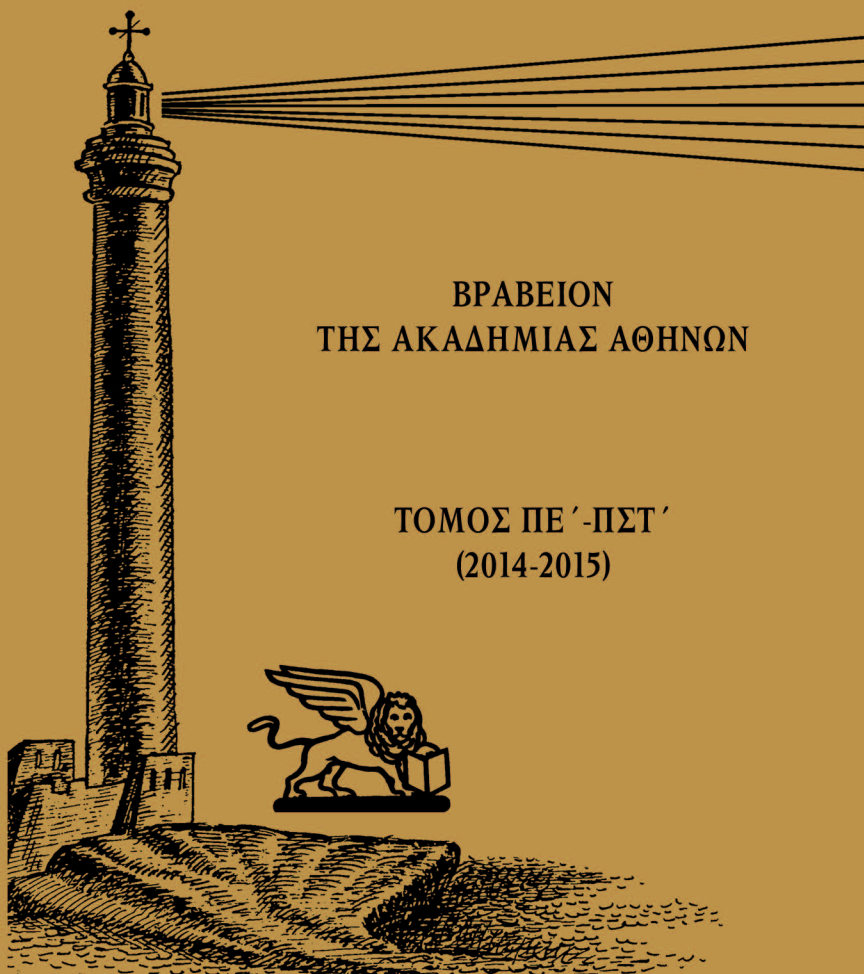

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΕ΄-ΠΕΤ΄
(2014-2015)

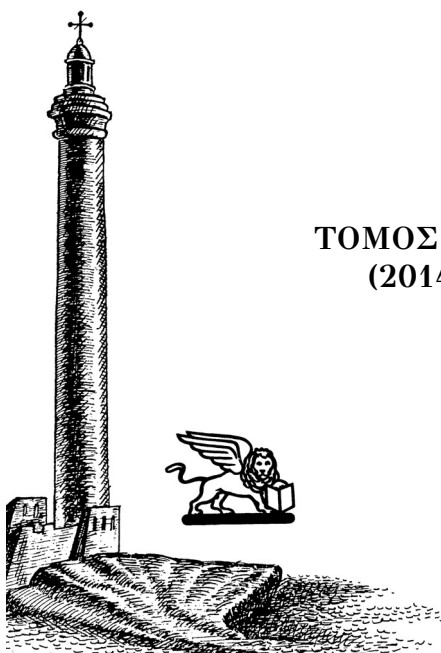
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 2016

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΕ΄-ΠΣΤ΄
(2014-2015)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 2016

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ

Εκδίδεται προνοία της Α.Θ.Μ. του Πάπα και Πατριάρχου
Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής κ.κ. Θεοδώρου Β΄

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† ο Γέρων Αξώμης κ. Πέτρος

† ο Κένυας κ. Μακάριος

EKKLESIASTIKOS PHAROS

A Quarterly Theological Review of the Patriarchate of Alexandria,
published under the auspices of His Beatitude Patriarch Theodoros II

This Review has been awarded
a prize by the Academy of Athens

EDITORIAL BOARD

OF PATRIARCHAL SYNODAL MEMBERS

† Metropolitan Petros of Axomis

† Metropolitan Macarios of Cenya

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ευάγγελος Καρακοβούνης

Literary Communications, Exchanges and Books for Review should
be addressed to the Editorial Committee: 3rd Septemvriou 56,
Athens 104 33, GREECE.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

Καθηγητής

*του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας
του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης*

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΟΥΜΕΡΚΑΣ

Λέκτορας της Ανωτάτης

Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΛΙΑΝΤΑΣ

Επίκουρος Καθηγητής της Ανωτάτης

Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† ο Γέρον Αξώμης κ. Πέτρος

ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ*

Ἀθανασίου Β. Γλάρου
Ἐπ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνήλθε ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Κωνσταντίνου Δ' (668-685) στὴν Κωνσταντινούπολη¹ στίς 7 Νοεμβρίου τοῦ 680 καὶ περάτωσε τίς ἐργασίες της στίς 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 681². Συνεκλήθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα³, ὁ ὁποῖος ἐπικύρωσε τὰ πρακτικὰ καὶ τὸν δογματικὸ ὄρο της⁴. Πρόεδρος τῆς Συνόδου ἦταν ὁ Γεώργιος Κωνσταντινουπόλεως⁵. Οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου σύμφωνα μὲ τὸν ὄρο της ἀνέρχονται σὲ 165⁶. Στίς συνε-

---

* Εἰσήγηση στὸ Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο ποὺ ὀργάνωσε τὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς καὶ Ποιμαντικῆς Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μὲ γενικὸ θέμα «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 1600 ἔτη (407-2007)» (Θεσσαλονίκη, 22-25 Νοεμβρίου 2007).

1. R. RIEDINGER, *Acta Conciliorum Oecumenicorum, Series secunda, volumen secundum: Concilium universale Constantinopolitanum tertium, Pars 1-2*, Walter de Gruyter & Co, Berlin 1990 -1992, (στὸ ἐξῆς ACO) vol. 1, σελ. 262⁴: «ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ οὕτῳ ἐπιλεγομένῳ Τρούλλῳ».

2. ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, *Ἱστορικὴ εἰσαγωγή εἰς τοὺς κανόνες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Στοκχόλμη 1990, σελ. 277, Β. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία καὶ Θεολογία των Οἰκουμενικῶν Συνόδων*, ἐκδ. Ἐννοια, Αθήνα 2011, σελ. 348.

3. Β. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 348. Κατὰ τὸν Π. Μενεβίσογλου προήδρευσε προσωπικὰ σὲ δώδεκα συνεδρίες (ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 278).

4. Γιὰ τὸν δογματικὸ ὄρο αὐτῆς βλ. ACO 2.2.2, σελ. 768¹-776⁷.

5. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Λόγος διηγηματικὸς περὶ τε τῶν ἁγίων συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνέκαθεν τῷ ἀποστολικῷ κηρύγματι ἀναφεισῶν αἰρέσεων*, J. P. MIGNÉ, *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, Parisiis 1857-1866, (στὸ ἐξῆς PG) 98,73B. Γιὰ τὴν προβληματολογία σχετικὰ μὲ τὴν προεδρία τῆς Συνόδου βλ. ΒΛ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθῆναι 1994², σελ. 753-754.

6. ACO 2.2.2, σελ. 778⁴-796²⁸. Ἄλλες μαρτυρίες αὐξάνουν τὸν ἀριθμὸ σὲ 170

δριάσεις συμμετείχε και ὁ Ἀντιοχείας Μακάριος⁷, ὁ ὁποῖος καταδικάσθηκε, και ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Θεοφάνη, ἡ παρουσία τοῦ ὁποῖου μαρτυρεῖται στὴν 14^η συνεδρία⁸.

Σκοπὸς τῆς συγκλήσεως ἦταν ἡ ἀντιμετώπιση τῶν αἱρέσεων τοῦ Μονοθελητισμοῦ και τοῦ Μονοενεργητισμοῦ, οἱ ὁποῖες εἶχαν προκαλέσει ἔριδες και συγκρούσεις στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας⁹. Ἡ Σύνοδος ἐπαναβεβαίωσε τὴν πίστη περὶ τῶν δύο φύσεων, θείας και ἀνθρωπίνης και τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεώς τους στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ¹⁰. Διατύπωσε τὸ δόγμα περὶ τῶν δύο ἀντιστοίχων φυσικῶν θελημάτων και ἐνεργειῶν τοῦ Θεοανθρώπου, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχαν «ἀδιαίρετως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀχωρίστως», χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι «ὑπεναντία, ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα [...] και ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ και πανσθενεῖ θελήματι»¹¹.

(Β. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π.), ἡ 174 (J. MANSI, *Sacrorum Consiliorum Nova et Amplissima Collectio*, Graz Austria 1960, 11,639C-654E. Βλ. και ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 278, Βλ. ΦΕΙΔΑ, ὁ.π., σελ. 756). Ὁ ἀριθμὸς 289 ποὺ ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης στὴ Χρονογραφία του (Theophanis, *Chronographia*, v. I, ed. C. de Boor, Lipsiae 1883, σελ. 360¹⁰⁻¹² = PG 108,732), κατὰ μία ἄποψη, προκύπτει ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν 174 Πατέρων, ποὺ φήφισαν τὶς ἀποφάσεις τῆς και τῶν 115 ἐπισκόπων τῆς Συνόδου τῆς Ρώμης (Πάσχα 680), οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπεστάλησαν στὴν Κωνσταντινούπολη. Καὶ τοῦτο διότι ἡ Σύνοδος τῆς Ρώμης, συγκροτούμενη ἀπὸ 125 Πατέρες, συμμετείχε στὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ μόνον δέκα ἀπεσταλμένους τῆς (Δ. ΚΟΝΤΟΣΤΕΡΓΙΟΥ, *Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ Θεολογία τῆς*, ἐκδ. Πουρναρά. Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 110).

7. ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, ὁ.π. Πρβλ. Β. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 349.

8. Β. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π.

9. Πρβλ. Βλ. ΦΕΙΔΑ, ὁ.π., σελ. 750 ἐπ. Γιὰ τὶς αἱρέσεις τοῦ μονοθελητισμοῦ και τοῦ μονοενεργητισμοῦ, βλ. ἐνδεικτικῶς I. ΚΑΡΜΠΗ, «Μονοθελητισμός», *ΘΗΕ* 9 (1966) 67-68, P. VERGHESE, «The Monothelity Controversy-a historical survey», *GOTR* 13 (1968) 196-211, F. WINKELMANN, *Der Mononenenergetisch - Monothelietische Streit*, ἐκδ. Peter Lang, Frankfurt am Main 2001.

10. *ACO* 2.2.2, σελ. 774⁶⁻²¹. Ἡ ἔκθεσις τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς ἐμμένει στὴ Χριστολογία τῶν προηγούμενων Οἰκουμενικῶν συνόδων, και ἐπιβεβαιώνει τὴν ὀρθότητα τῆς διδασκαλίας τῶν (Ψευδο) Ἀθανασίου, Γρηγορίου Θεολόγου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας και τοῦ Τόμου τοῦ πάπα Λέοντος Α', (*ACO* 2.2.2, σελ. 770²⁰-776²⁷). Πρβλ. ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΦΟΥΓΙΑ, *Τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὶς Ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Μελέτη Ἱστορικὴ και Δογματικὴ*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 1997, σελ. 205.

11. *ACO* 2.2.2, σελ. 774¹⁶⁻²⁴.

Ἰδιαιτερότητα τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀποτελέσῃ ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἐκπροσώπου τοῦ Μονοθελητισμοῦ καὶ Μονοενεργητισμοῦ Μακαρίου Ἀντιοχείας καθὼς καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ἀϋθεντικότητος τῶν πατερικῶν χρήσεων ποὺ ἐπικαλέσθηκε ἡ κάθε πλευρά¹². Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι, ἐνῶ ἐκ πρώτης ὄψεως οἱ χρυσοστομικὲς χρήσεις ἀριθμοῦνται σὲ ἑπτὰ, στὴν πραγματικότητα ἦταν πέντε. Κατὰ σειρὰ ἐμφανίσεώς τους στὰ Πρακτικά τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς ἢ δεύτερη καὶ ἢ τέταρτη χρῆση συνιστοῦν τὸ ἴδιο χρυσοστομικὸ ἀπόσπασμα. Ἐπίσης, ὅπως ἡ ἔρευνα ἔχει ἀποδείξει τὸ ἔβδομο κατὰ σειρὰ χρυσοστομικὸ παράθεμα ποὺ ἐπικαλεῖται ἡ ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴ εἶναι νόθο¹³.

Ἡ πρώτη χρυσοστομικὴ χρῆση εἶναι τμῆμα τῆς ὁμιλίας *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως*, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε μεταξὺ 386 καὶ 387 στὴν Ἀντιόχεια¹⁴ καὶ ἀπαντᾷ στὴν τέταρτη συνεδρία τῆς 15ης Νοεμβρίου. Ἐμπεριέχεται στὴν «Ἀναφορὰ» τοῦ Ἀγάθωνος πάπα καὶ Ἀρχιεπισκόπου Ρώμης πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντίνο¹⁵. Σὲ αὐτὸ τὸ μνημειῶδες κείμενο τῆς Ὁρθοδοξίας, γίνεται ἐπί-

12. Συγκεκριμένως γιὰ τὶς ἀποφάσεις ἀντιπαραβολῆς τῶν χρυσοστομικῶν χρήσεων βλ. γιὰ τὴν β΄ χρῆση *ACO* 2.2.1, σελ. 252¹⁴⁻¹⁶, γιὰ τὴν γ΄ χρῆση *ACO* 2.2.1, σελ. 284¹¹⁻¹³, γιὰ τὴν δ΄ χρῆση *ACO* 2.2.1, σελ. 308²¹⁻²², γιὰ τὴν ε΄ χρῆση *ACO* 2.2.1, σελ. 312³⁻⁴, γιὰ τὴν στ΄ χρῆση *ACO* 2.2.1, σελ. 314³⁻⁴. Γιὰ τὴν α΄ χρῆση βλ. τὰ ὅσα ἐιδικότερα ἀναφέρονται κατωτέρω.

13. *ACO* 2.2.1, σελ. 340⁹⁻¹⁶. Πρβλ. ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, τόμ. Β΄, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1999, σελ. 162. Ἡ τριακοστὴ πέμπτη ἀπὸ τὶς συνολικὰ ἀπαριθμούμενες πατερικὲς χρήσεις στὴ δωδεκάτη συνεδρία ἦταν ἀπὸ τὴν ὁμιλία *Εἰς τὸν ἅγιον Θωμᾶν τὸν ἀπόστολον* (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸν ἅγιον Θωμᾶν τὸν ἀπόστολον*, PG 59,497-500). Ἡ χρῆση αὐτὴ «ἀντεβλήθη ὁμοίως πρὸς βιβλίον ἐν σώμασι προενεχθὲν ἐκ μέρους τῶν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, καὶ ἐστοίχησεν» (*ACO* 2.2.1, σελ. 340¹⁷⁻¹⁸).

14. Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Πατρολογία Δ΄*, ἐκδ. Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 261, ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 135, J. QUASTEN, *Patrology III. The Colden Age of Greek Patristic Literature. From the Council of Nicaea to the Council of Chalcedon*, The Newman Press, Westminster, Maryland 1963, σελ. 451.

15. *ACO* 2.2.1, σελ. 52¹⁵⁻¹⁸: «ΤΟΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΙΣ ΔΕΣΠΟΤΑΙΣ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΤΑΤΟΙΣ ΝΙΚΗΤΑΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΙΟΥΧΟΙΣ ΠΡΟΣΦΙΛΕΣΤΑΤΟΙΣ ΤΕΚΝΟΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΜΕΓΑΛΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΚΑΙ ΤΙΒΕΡΙΩ ΑΥΓΟΥΣΤΟΙΣ ΑΘΗΝΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, ΔΟΥΛΟΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΚΥΡΙΟΥ». Τὸ κείμενο τῆς «Ἀναφορᾶς» βλ. στὸ *ACO* 2.2.1, σελ. 52¹⁵⁻¹²².

κληση τῶν σεβασμίων πατέρων, τῶν «δεδοκιμασμένων» φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὀρθοδόξων ἀγίων διδασκάλων, ὡς γνησίων ἐκφραστῶν τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως¹⁶. Ὑστερα ἀπὸ διεξοδική πραγματεύση τοῦ θεολογικοῦ προβλήματος περὶ τῶν φύσεων, τῶν θελήσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ρώμης ἐπιλέγει γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ τὶς θέσεις του χρήσεις διαφόρων ἐγκρίτων πατέρων. Τὸ σχετικὸ χρυσοστομικὸ ἀπόσπασμα ἀκολουθεῖ ἓνα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ δύο τοῦ Γρηγορίου Νύσσης.

Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ὁ Χρυσόστομος θεμελιώνει ἀγιογραφικῶς τὴ δογματικὴ διδασκαλία περὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας καὶ περὶ τῶν δύο ἀντιστοίχων θελήσεων Του, μὲ βάση τὸ χαρακτηριστικὸ εὐαγγελικὸ χωρίο τῆς προσευχῆς Του στὴ Γεθσημανῆ¹⁷. Ἔτσι, σχολιάζει τὸ *Ματθ.* 26:39: «πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστίν, παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ»¹⁸. Ὁ ἅγιος Πατέρας θεωρεῖ τὸ συγκεκριμένο εὐαγγελικὸ χωρίο, ὡς πλήρη ἀπόδειξη τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο διαφορετικῶν φύσεων καὶ θελήσεων στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Χρησιμοποιεῖ τὸ λογικὸ ἐπιχείρημα τοῦ ἀτόπου. Σὲ ἄτοπο καταλήγει κανεὶς, ἂν ἐκλάβει κανεὶς ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ «ἐπὶ τῆς θεότητος» (ἐστίν). Ἄν ὅμως τὰ εἰρημένα ἔχουν λόγο «ἐπὶ τῆς σαρκός», τότε γίνονται ἀπολύτως κατανοητά¹⁹. Ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀποστρέφεται τὸν θάνατο καὶ δὲν τὸν ἐπιθυμεῖ. Τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ καταδεικνύουν ὅτι ἔφερε ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας ἀπέναντι στὸν θάνατο. Τὸ «μὴ θέλειν ἀποθανεῖν» εἶναι «κατάγνωσις φύσεως»²⁰.

Ὁ Χριστός, κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, διδάσκει μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ὅτι «ἀληθῶς περιβέβληται»²¹ τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ μὲ τὴν

16. *ACO* 2.2.1, σελ. 62¹⁹⁻²⁵.

17. *Ματθ.* 26:39.

18. Ὁ.π.

19. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως*, *PG* 48,766.

20. *ACO* 2.2.1, σελ. 86¹⁻².

21. *ACO* 2.2.1, σελ. 86⁵.

ἐξωτερίκευση τῶν αἰσθημάτων Του, καταδεικνύει τὴν πληρότητα τῆς ἀνθρωπότητάς Του. Ἔτσι, «ἐμφράζει στόματα αἰρετικῶν»²². Ἡ μαχητικὴ καὶ προφητικὴ διατύπωση τοῦ ἱεροῦ πατέρα ἀποβαίνει ἰδιαιτέρως χρήσιμη στὸν Ἀγάθωνα, γιὰ τὴ συζήτηση ποὺ διεξάγεται στὴ Σύνοδο. Ὁ πάπας καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Ρώμης, ἐπιδιώκοντας νὰ ἀποστομώσει ὁ ἴδιος τοὺς μονοθελητες τῆς ἐποχῆς του, σχολιάζει τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ *ἔξοχο καθηγεμόνα*²³. Καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης κηρύσσει τὴ διδασκαλία περὶ δύο φυσικῶν θελημάτων τοῦ Χριστοῦ: τοῦ θείου, τὸ ὁποῖο εἶναι ἓνα γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου, τὸ ὁποῖο «τὴν διάθεσιν τοῦ ζῆν φυσικῶς πράττει»²⁴.

Στὴν ὄγδοη συνεδρία τῆς 7ης Μαρτίου ἀναγνώστηκε «χρήσις» τοῦ ἱεροῦ πατέρα ἀπὸ τὸν λόγο *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*²⁵. Ἡ προβληματικὴ ποὺ ἀναπτύσσει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος κινεῖται σὲ δύο ἄξονες. Ὁ πρῶτος ἀφορᾷ στὸ αἴτιο τῆς θείας φιλοανθρωπίας. Ὁ δεῦτερος στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ λύση τῆς φαινομενικῆς ἀντιφάσεως, ποὺ παρατηρεῖται στὴν προαναφερθεῖσα εὐαγγελικὴ ρήση: ὁ Χριστὸς πρὸς στιγμὴν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ Αὐτὸν τὸ ποτήριο τοῦ μαρτυρίου καὶ τελικῶς συγκατανεῦει στὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς²⁶. Ἡ Σύνοδος μετὰ τὴν παράθεση τοῦ χρυσοστομικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖο καὶ πραγματεύεται περιληπτικῶς τὴν περὶ Θείας Οἰκονομίας προβληματολογία, διαπίστωσε ὅτι ὁ Μακάριος Ἀντιοχείας καὶ ὁ Στέφανος ἀπέκοψαν ἀπὸ τὴν χρῆση τους «τὰ ἐπόμενα τοῦ λόγου αὐτοῦ»²⁷ ποὺ ἀπαντοῦν στὴ φαινομενικὴ ἀντίφαση τῶν Θείων λόγων. Μὲ αὐτὴ τὴ μεθοδευμένη παραχάραξη τοῦ ἀποσπάσματος ἀντλήσαν ἀπὸ τὴν προβληματολογία ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς αἰρέσεώς τους, ὑποκρύπτοντας ἐσκεμμένως τὶς τελικὲς καὶ ἀληθεῖς χρυσοστομικὲς θέσεις.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ παραπάνω χρυσοστομικοῦ λόγου ἀκολουθεῖται ἡ ρητορικὴ μνημοτεχνικὴ μέθοδος τῶν ἀλληλοδιαδοχικῶν

22. ACO 2.2.1, σελ. 86³.

23. ACO 2.2.1, σελ. 86²⁸.

24. ACO 2.2.1, σελ. 88⁶.

25. ACO 2.2.1, σελ. 252¹⁷-260¹³.

26. *Ματθ.* 26:39.

27. ACO 2.2.1, σελ. 256⁴.

ἐρωτήσεων²⁸. Ἀκολουθεῖ ἡ πραγματεύση τοῦ θέματος, ποῦ στήν οὐσία ἀπαντᾷ στήν αἰτία καί τόν σκοπὸ τῆς σταυρικῆς θυσίας. Τονίζει δηλαδή τὴ σφοδρὴ ἐπιθυμία καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο²⁹, τὴν προετοιμασία γιὰ τὴ σωτηρία ὄχι μόνο τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου³⁰ μέσω τῶν προφητῶν καὶ πατριαρχῶν³¹, καθὼς καὶ τὸ ἐκούσιον τοῦ μαρτυρίου Του³². Ἡ προτύπωση τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ τεκμηριώνεται ἀπὸ ἐνδεικτικὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης³³ ἀναδεικνύοντας τὴν περὶ ἐνότητας τῆς Ἁγίας Γραφῆς διδασκαλία τοῦ Χρυσοστόμου³⁴.

28. Γιὰ τὴ μνημοτεχνικὴ μέθοδο τοῦ κηρυγματικοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου βλ. Α. ΓΛΑΡΟΥ, *Ἡ μνημοτεχνία τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2007.

29. ACO 2.2.1, σελ. 252¹⁰. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*, PG 51,35-36.

30. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ματθαῖον ΣΤ'*, PG 57,338: «Διόπερ οὐκ Ἰουδαίους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔθνεσι τὸ τῆς δωρεᾶς ταύτης προκείσεται· καὶ ἐκεῖνοι μᾶλλον ἢ τοῦτοις. Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι ἐπὶ τούτου γέγονε τοῦτο μόνον· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τοῦτο ἔσται».

31. ACO 2.2.1, σελ. 254⁶⁻⁷.

32. Χρησιμοποιεῖ τὸ εὐαγγελικὸ χωρίο *Ἰωαν.* 18:4-6, γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ τὴ θέση του αὐτῆ καὶ ὁδηγεῖται στὸ λογικὸ συμπέρασμα λέγοντας χαρακτηριστικὰ: «... οὕτω πηρώσας αὐτοὺς πρότερον καὶ δεῖξας, ὅτι ἠδύνατο διαφυγεῖν, τότε ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἀνάγκη, οὐ βία, οὔτε τυραννίδι τῶν ἐπελθόντων ἄκων τοῦτο ὑπέμεινε, ἀλλ' ἐκὼν καὶ βουλόμενος καὶ προαιρούμενος καὶ ἐκ πολλοῦ ταῦτα οἰκονομῶν» (ACO 2.2.1, σελ. 254³⁻⁶. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*, PG 51,36).

33. ACO 2.2.1, σελ. 254⁷⁻¹²: «... καὶ διὰ ῥημάτων καὶ διὰ πραγμάτων ὁ σταυρὸς προετυποῦτο. καὶ γὰρ τοῦ Ἰσαὰκ ἡ σφαγὴ τὸν σταυρὸν ἡμῖν ἐδήλου· διὸ καὶ ἔλεγεν· Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν καὶ εἶδε καὶ ἔχαρη. εἶτα ὁ μὲν πατριάρχης ἐχάρη βλέπων τὴν εἰκόνα τοῦ σταυροῦ, αὐτὸς δὲ παρητεῖτο τὸ πρᾶγμα; καὶ Μωυσῆς δὲ οὕτω τοῦ Ἀμαλήκ περιεγένετο, ἐπειδὴ τὸν τύπον ἐπεδείκνυτο τοῦ σταυροῦ. καὶ μυρία ἂν ἴδοι τις ἐν τῇ παλαιᾷ γενόμενα, ἃ τὸν σταυρὸν προδιαγράφει». Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ὁ.π.*

34. Εἶναι γνωστὴ ἡ χρυσοστομικὴ ρήτρα περὶ ἐρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς Καινῆς. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου*, PG 50,796: «οὐδὲν γὰρ ἀγραφοῦν κείται οὔτε ἐν τῇ Καινῇ, οὔτε ἐν τῇ Παλαιᾷ· ἀλλὰ προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιά, καὶ ἡρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινή. Καὶ πολλάκις εἶπον, ὅτι δύο Διαθήκαι, καὶ δύο παιδίσκαι,

Τὸ τέλος τῆς περιόδου αὐτῆς περαίνεται μετὰ τὴν προβολὴ τοῦ ψευδοδιλήμματος, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὸ βιβλικὸ χωρίο: «καὶ τὸ μετὰ τοῦτο δὲ ἔτι ἀπορώτερον· εἰπὼν γάρ· παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· ἐπήγαγε· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. ἐντεῦθεν γάρ, ὅσον κατὰ τὴν ῥῆσιν, δύο θελήματα ἐναντία ἀλλήλοις δείκνυται, εἴ γε ὁ μὲν πατὴρ βούλεται αὐτὸν σταυρωθῆναι, αὐτὸς δὲ οὐ βούλεται, καίτοι γε πανταχοῦ ὀρώμεν αὐτὸν τὰ αὐτὰ τῷ πατρὶ βουλούμενον, τὰ αὐτὰ προαιρούμενον»³⁵.

Ὁ Χρυσόστομος μετὰ τὴν χρῆσιν βιβλικῶν χωρίων³⁶ ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν στερεῖται τῆς ἐξουσίας νὰ ὀμιλεῖ ἢ νὰ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ φανερώνει τὴν ταύτιση τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων Του μετὰ τὴ γνώμη τοῦ Πατρός. Ὁ χαρισματικὸς ἐρμηνευτὴς καταλήγει στὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴ φράση: «τὸ γάρ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ οὐκ ἐξουσίας ἀναίρεσις, ἀλλὰ συμφωνίας ἀπόδειξις»³⁷. Σὲ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ σημεῖο οἱ αἱρετικοὶ Μακάριος καὶ Στέφανος ἀπέκοψαν τὸ ὑπόλοιπο κείμενο τῆς χρυσοστομικῆς χρήσεως καὶ παρέλειψαν κρίσιμα ἐρωτήματα, στὰ ὁποῖα ὁ Χρυσόστομος δίδει σαφεῖς λύσεις. Ἡ Σύνοδος ἐπισημαίνει τὴν ἀπαράδεκτη μεθόδευση καὶ συνεχίζει τὴν παράθεση τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῆς χρυσοστομικῆς ὀμιλίας³⁸.

καὶ δύο ἀδελφαί, τὸν ἕνα Δεσπότην δορυφοροῦσι. Κύριος παρὰ προφήταις καταγγέλλεται· Χριστὸς ἐν Καινῇ κηρύσσεται· οὐ καινὰ τὰ καινά· προέλαβε γάρ τὰ παλαιά· οὐκ ἐσβέσθη τὰ παλαιά· ἡρμηνεύθη γάρ ἐν τῇ Καινῇ». Γιὰ τὸ θέμα βλ. μεταξὺ ἄλλων, ΣΤ. ΣΑΚΚΟΥ, «Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος ὡς ἐρμηνευτὴς», *Πρακτικά ἸΣΤ΄ Θεολογικοῦ Συνεδρίου με θέμα «Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος»*, [Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 263-309, ἐδῶ: 286-287.

35. ACO 2.2.1, σελ. 254¹³⁻¹⁸. Πρβλ. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*, PG 51,36.

36. Ἰωάν. 17:21, 14:10, 7:28, 5:30.

37. ACO 2.2.1, σελ. 256⁶⁻⁹. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *ὁ.π.*

38. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ ἄγιος Ἰωάννης φαίνεται νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἔχει προβληματίσει τοὺς ἀκροατὲς του, προκαταλαμβάνει τὴν προθυμία τους καὶ ζητεῖ τὴν προσοχή τους σὲ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ ἐκθέσει, προφανῶς διότι τὰ θεωρεῖ ἐξαιρετικῶς σημαντικὰ ACO 2.2.1, σελ. 256⁶⁻⁹: «Πῶς οὖν ἐνταυθὰ φησι· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ; τάχα εἰς πολλὸν ὑμᾶς ἀγῶνα ἐνεβάλομεν, ἀλλὰ διανύσθητε, εἰ γὰρ καὶ πολλὰ τὰ εἰρημένα· ἀλλ' εὖ οἶδα, ὅτι νεάζει ὑμῶν ἡ προθυμία· πρὸς γὰρ αὐτὴν λοιπὸν τὴν λύσιν ὁ λόγος ἐπέιγεται. τίνας οὖν ἔνεκεν οὕτως εἴρηται; πρόσχε μετὰ ἀκριβείας». Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *ὁ.π.*

Τὸ ἀπόσπασμα ἀρχίζει μὲ τὴ διαπίστωση ὅτι «δυσπαράδεκτος ἦν ὁ τῆς σαρκώσεως λόγος»³⁹. Ἦταν ἀπαραίτητη ἡ προετοιμασία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους⁴⁰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀποδεχθεῖ ἓνα ἀπερινόητο γεγονός: ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς «κατεδέξατο γενέσθαι ἄνθρωπος καὶ σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς καὶ πηλοῦ πλασθεῖσαν ἀναλαβεῖν καὶ εἰς μήτραν ἐλθεῖν παρθενικὴν καὶ ἐννεαμηνιαῖον κυοφορηθῆναι χρόνον καὶ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα παθεῖν»⁴¹.

Ἐπειδὴ ἡ παραδοχὴ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἐνσάρκωση κινεῖται στὴν ὑπὲρ λόγον σφαῖρα καὶ δὲν ἐκλαμβάνεται ἀπὸ πολλοὺς ὡς πειστικὴ ἐξηγήση, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἀντλεῖ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὶς παλαιοδιαθηκικὲς χριστολογικὲς προτυπώσεις τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ γεγονότος⁴². Χρησιμοποιεῖ χωρία ἀπὸ τοὺς Ψαλμοῦς⁴³ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἡσαΐα⁴⁴, Βαροῦχ⁴⁵ –τοῦ ὁποῖου τὸ σχε-

39. ACO 2.2.1, σελ. 256⁹. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ὁ.π.*

40. ACO 2.2.1, σελ. 256¹¹: «πολλῆς ἐδέετο κατασκευῆς, ὥστε παραδεχθῆναι». Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ὁ.π.*, PG 51,36-37.

41. ACO 2.2.1, σελ. 256¹⁷⁻²⁰. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ὁ.π.*, PG 51,37.

42. Γιὰ τὶς προτυπώσεις αὐτὲς βλ. ΙΕΡΕΜΙΑ ΦΟΥΝΤΑ, *Ἡ περί προϋπάρξεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς κατὰ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομον*, Ἀθῆναι 2002, σελ. 234-307.

43. Ψαλμ. 94:4, 103:32, 71:6.

44. Ἡσ. 7:14, 53:2, 9:6, 11:1.

45. Βαροῦχ 3:36-38: «οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν ἐξεῦρεν πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη». Στὴν προφητεία τῆς Τρίτης ὼρας τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἀναγινώσκειται τὸ σχετικὸ χωρίο μὲ τὴν προσφώνηση «Προφητείας Ἱερεμίου τὸ ἀνάγνωσμα». Οἱ Ὁριγένης, Ἀθηναγόρας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Γρηγόριος Θεολόγος καὶ Κυπριανὸς ἐρμηνεύουν τὸ χωρίο σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ Ἰωάν. 1:14, Τιτ. 2:11, 3:4, καὶ θέτουν ὡς ὑποκείμενο τὸν Θεό, ὅτι δηλαδὴ ἐφανερώθη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων λαμβάνοντας ἐξωτερικὴ μορφή ὅπως αὐτοὶ καὶ ἔζησε ἀνάμεσα τους. Ὑπάρχουν καὶ ἐξηγητὲς οἱ ὁποῖοι δέχονται ὡς ὑποκείμενο τὴν σοφία διότι γι' αὐτὴν γίνεται λόγος πῶς πάνω. Ἡ μεσσιανικότητα τοῦ χωρίου αὐτοῦ εἶναι ἐμφανὴς καὶ σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωσι, διότι στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἐνσαρκοῦται ἡ σοφία. Πρβλ. Παρ. 8:19, Σοφ. Σολ. 7:22, Σοφ. Σειρ. 24:5. Βλ. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο' Κείμενον - Ἐρμηνευτικὴ παράφρασις - Σχόλια*, τόμ. 19, ἐκδ. Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Λυδία», Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 382. Γιὰ τὴν ἔννοια τῆς θείας Σοφίας στὰ Σοφολογικὰ κείμενα βλ. ΙΕΡΕΜΙΑ ΦΟΥΝΤΑ, *ὁ.π.*, σελ. 137-142.

τικὸ χωρίο ἀποδίδει στὸν Ἱερεμία– ἀφενὸς γιὰ νὰ αἰτιολογήσει τὴν ἀποστολὴ τῶν προφητῶν στὸν κόσμον καὶ ἀφετέρου γιὰ νὰ τεκμηριώσει τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐνανθρωπήσεως, ὥστε νὰ ἀναδείξει τὸ μεγαλεῖο τῆς Θείας συγκαταβάσεως⁴⁶. Ὁ Χρυσόστομος ἐκφράζει βασικὲς δογματικὲς θέσεις περὶ τῆς Θεοτόκου ὑποστηρίζοντας τὴν ἄσπορον σύλληψη καὶ τὸ ἀειπάρθενον⁴⁷. Ἡ ἐρμηνευτικὴ του κινεῖται προοδευτικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς πολεμικῆς ἐναντίον τῆς αἰρετικῆς θεωρήσεως τῆς Ἐνανθρωπήσεως ὡς γεγονότος φανταστικοῦ καὶ ὄχι πραγματικοῦ⁴⁸.

Ἄπευθύνει δριμύτην κατηγορῶν στοὺς Μαρκίωνα, Οὐαλεντῖνο καὶ Μάνη, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε αἰρετικὸ ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀνατρέψει τὴ διδασκαλία γιὰ τὴ Θεία Οἰκονομία⁴⁹. Τὰ ἀδιάβλητα λεγόμενα πά-

46. ACO 2.2.1, σελ. 256¹¹⁻²⁰: «ἐννόησον γάρ, ἡλικὸν ἦν ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν, ὅτι ὁ θεός, ὁ ἄρρητος, ὁ ἀφραστός, ὁ ἀπερινόητος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀκατάληπτος, οὗ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται, οὗ τὴν ῥοπήν τῆς συγκαταβάσεως οὐδὲ τὰ Χερουβὶμ ἐνεγκεῖν ἠδυνήθη, ἀλλὰ τὰς ὄψεις ἀπέκρυπτον τῇ προβολῇ τῶν πτερυγῶν, οὗτος ὁ πάντα νοῦν ὑπερβαίνων καὶ πάντα λογισμὸν κινῶν, παραδραμῶν ἀγγέλους ἀρχαγγέλους <καὶ> πάσας τὰς ἄνω δυνάμεις τὰς νοεράς κατεδέξατο γενέσθαι ἄνθρωπος καὶ σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς καὶ πηλοῦ πλασθεῖσαν ἀναλαβεῖν καὶ εἰς μήτραν ἐλθεῖν παρθενικὴν καὶ ἐννεαμηνιαῖον κυοφορηθῆναι χρόνον καὶ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα παθεῖν». Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*, PG 51,37.

47. Πρβλ. ἐνδεικτικὰ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ, «Ἡ Θεομητορολογία τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου», *Πρακτικά ἸΣΤ΄ Θεολογικοῦ Συνεδρίου με θέμα «Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος»*, [Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 127-177, Ι. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, «Ἡ ἀπό τοῦ Διοδώρου Ταρσοῦ, γινόμενη ἀρχὴ τῆς ἐξελίξεως πρὸς τὸν Χριστολογικὸν Δυϊσμόν, καὶ ἡ ἐπὶ τῶν συναφῶν ζητημάτων θέσις τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου σταθεροῦ Ἀντιοχέως Ἐκπροσώπου τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς Χριστολογικῆς Διδασκαλίας, πρὶν ἀπὸ τὰς Γ΄ καὶ Δ΄ Οἰκουμενικὰς Συνόδους», *Πρακτικά ἸΣΤ΄ Θεολογικοῦ Συνεδρίου με θέμα «Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος»*, [Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 333-407.

48. ACO 2.2.1, σελ. 258¹⁰⁻¹²: «ἀλλ' οὐκ ἤρκεσε ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ παραγενόμενος, ἵνα μὴ νομισθῇ φαντασία τὸ γινόμενον, οὐ τῇ ὄψει μόνον πιστοῦται τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ τῷ διὰ πάντων ἐλθεῖν τῶν ἀνθρωπίνων». Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*, PG 51,37.

49. ACO 2.2.1, σελ. 258²¹⁻²⁶⁰¹³. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ὁ.π.*, PG 51,37-38. Γιὰ τοὺς αἰρετικοὺς Μαρκίωνα, Οὐαλεντῖνο καὶ Μάνη βλ. ἐνδεικτικὰ Κ. ΣΚΟΥΤΕΡΗ, *Ἱστορία Δογμάτων. Ἡ Ὁρθόδοξη δογματικὴ παράδοση καὶ οἱ παραχαρά-*

θη⁵⁰, δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὸ νὰ δηλώσουν περιτράνως ὅτι ἡ Ἐνανθρώπησις δὲν εἶναι «δόκησις [...] καὶ φαντασία καὶ σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις, καίτοι τῶν παθῶν βοώντων, τοῦ θανάτου, τοῦ τάφου, τῆς πείνης»⁵¹. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος «ὥσπερ ἐπέινησεν ὥσπερ ἐκοπίασεν ὥσπερ ἐκαθεύδησεν ὥσπερ ἔφαγεν ὥσπερ ἔπιεν, οὕτω καὶ θάνατον παραιτεῖται». Ἔτσι, δεικνύει τὴν ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις Του ἦταν τελεία, ὑποκείμενη ὅπως σὲ κάθε ἄνθρωπο καὶ στὴ φυσικὴ ἀσθένεια «τὴν οὐκ ἀνεχομένην ἀπαθῶς ἀπορραγῆναι τῆς παρουσίας ζωῆς»⁵². Κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, Αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ σταυρωθεῖ εἶναι φυσικὸ νὰ δειλιάζει καὶ νὰ ἀγωνιᾷ, γιατί εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ παρόντα⁵³. Ἡ φαινομενικὴ λοιπὸν ἀντίφασσις τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ δὲν εἶναι παρὰ μία ἀκόμη ἰσχυρὴ ἐπιβεβαίωσις τῆς Θείας Οἰκονομίας⁵⁴.

Στὴ δωδέκατη συνεδρία τῆς 22ας Μαρτίου ἡ Σύνοδος ἀσχολήθηκε μὲ τὸν ἔλεγχο καὶ τὴν ἀνάγνωσις τῶν «χρήσεων» ποὺ προσκόμισαν οἱ Μακάριος Ἀντιοχείας καὶ ὁ συνοδὸς του μοναχὸς Στέφανος. Διαπιστώθηκε ὅτι μεταξὺ τῶν πατερικῶν κειμένων εἶχαν νοθεύσει καὶ συγκεκριμένον χρυσοστομικὸ κείμενον μὲ τὴν ἀποκοπὴ ἀποσπασμάτων. Σὲ ἀπάντησις καὶ ἔλεγχο τῶν αἰρετικῶν προσκομι-

ξεις τῆς κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες, τόμ. 1ος, Ἀθήνα 1998, σελ. 324-329, 309-312 καὶ 329-334 ἀντιστοιχῶς.

50. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ξδ', Β. Kotter, *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. II, [Patristische Texte und Studien 12], Walter de Gruyter, Berlin - New York 1973, σελ. 162¹-163²⁷ = PG 94,1081A-1084A. Γιὰ τὰ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ Χριστοῦ βλ. ἐνδεικτικὰ Ν. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, *Θέματα Ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1983, σελ. 78, Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ καὶ συμβολικὴ Θεολογία Β΄. Ἐκθεσις τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σὲ ἀντιπαράθεσις μὲ τὴ δυτικὴν χριστιανοσύνη*, [Φιλοσοφικὴ καὶ Θεολογικὴ Βιβλιοθήκη 3], ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 284.

51. ACO 2.2.1, σελ. 260²⁻⁴. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π., PG 51,38.

52. ACO 2.2.1, σελ. 260⁷⁻⁸.

53. ACO 2.2.1, σελ. 260¹⁰⁻¹¹. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π., PG 51,38: «τῇ φύσει γὰρ ἔγκριται τὸ φίλτρον περὶ τὰ παρόντα».

54. ACO 2.2.1, σελ. 260¹²⁻¹³. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π., PG 51,38. Βλ. Η. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ, «Ἡ Χριστολογία τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου», *Χρυσοστομικὸ Συμπόσιον. Ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ θεολογία ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2007, σελ. 571-581, ἐδῶ: 578.

σθηκε «κωδίκιον πατρικῶν χρήσεων» τοῦ Πατριαρχείου Ρώμης, γιά νά ἀναγνωσθεῖ καί νά ἀντιπαραβληθεῖ πρὸς τὰ βιβλία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως⁵⁵.

Ἡ τέταρτη χρήση ἀπὸ τὸ κωδίκιο αὐτὸ λήφθηκε ἀπὸ τὸν λόγο *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως*, ποὺ ἐκφωνήθηκε μεταξὺ 386 καὶ 387⁵⁶ στὴν Ἀντιόχεια⁵⁷. Ὁ Χρυσόστομος ἐδῶ ὑπενθυμίζει στὸ ἀκροατήριό του ὅτι ἡ πρόγνωση τοῦ μέλλοντος συνιστᾶ θεϊκὸ ἰδίωμα. Εἶναι ἀπολύτως φυσικὸ ὁ Θεάνθρωπος νά γνωρίζει μὲ κάθε λεπτομέρεια τὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. Ὑπογραμμίζει τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπὸ τὴν ἀποδεικτικὴ δύναμη τοῦ προγνωστικοῦ ἰδιώματος τῆς θεϊκῆς φύσεως. Κατόπιν ἐπικεντρώνεται στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ σαρκωθέντος Λόγου. Στὰ λόγια ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν δεσπόζει τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ προσευχὴ στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ εἶναι ἴδιον τῆς θεότητας ἢ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Σύμφωνα μὲ τὸν ἱερό Πατέρα «αὐτόθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστι τῆς θεότητος ἢ εὐχῆ. <θεὸς γὰρ οὐκ εὐχεται>. θεοῦ γὰρ τὸ προσκυνεῖσθαι ἔστι, θεοῦ τὸ εὐχὴν δέχεσθαι, οὐ τὸ εὐχὴν ἀναφέρειν»⁵⁸. Γί' αὐτὸ χαρακτηρίζει αὐτοὺς ποὺ παρερμηνεύουν τὸ σχετικὸ χωρίο ὡς ἀναίσχυντους⁵⁹. Τεκμηριώνει τὴν ἀποψή του αὐτὴ μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι ἡ ἀγωνία εἶναι ἴδιον τῆς ἀδύναμης ἀνθρωπίνης σάρκας, διότι δὲν δύναται ἕνας Θεὸς νά ἐκφράζεται μὲ λόγια, τὰ ὁποῖα ἀπέχουν πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη καὶ ἀνέκφραστη οὐσία Του⁶⁰.

Ἡ ἐνδέκατη χρήση ἀπὸ τὸ κωδίκιο αὐτὸ ἦταν ἀπὸ τὸν λόγο *Εἰς τὸ παραλλέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ*. Τὸ χωρίο ταυτίζεται μὲ τὴ προαναφερθεῖσα δευτέρη χρήση, ἢ ὁποῖα καὶ αὐτὴ, ὅπως καὶ ἡ δω-

55. ACO 2.2.1, σελ. 286¹⁸⁻²³.

56. Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, ὁ.π., σελ. 261, ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 135, J. QUASTEN, ὁ.π., σελ. 451.

57. Ἡ χρήση αὐτὴ «ἀντεβλήθη πρὸς βιβλίον ἐν σώμασι τῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχον τοῦ εὐαγοῦς πατριαρχείου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως, καὶ ἐστοίχησεν» (ACO 2.2.1, σελ. 296³⁻⁴).

58. ACO 2.2.1, σελ. 292¹²⁻¹⁴. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως*, PG 48,763.

59. ACO 2.2.1, σελ. 292¹⁴. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π.

60. ACO 2.2.1, σελ. 292¹⁶⁻²⁰. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ.π.

δεκάτη⁶¹, «άντεβλήθη ὁμοίως» με τὰ βιβλία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως⁶².

Ἡ δωδέκατη χρήση ἀπὸ τὸ ἴδιο κωδίκιο ἀνασύρεται ἀπὸ τὴν ὁμιλία *Εἰς Ματθαῖον ΠΓ*. Ὁ ἅγιος πατέρας στὸν λόγο αὐτὸ προσκομίζει καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Κυρίου. Ὁ ἔλεγχος ποὺ ἀπευθύνει στὸν Πέτρο καὶ στοὺς ἄλλους μαθητές, οἱ ὁποῖοι λόγω σωματικῆς ἀδυναμίας ἀποκοιμήθηκαν καὶ δὲν ξαγρῦνησαν μαζί Του προσευχόμενοι, ὑποδηλώνει ὅτι ἡ ἀγωνία Του δὲν ἦταν ὑποκριτικὴ, ὅπως θὰ μπορούσαν νὰ ἰσχυριστοῦν οἱ αἰρετικοί⁶³. Ἦταν πραγματικὴ καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἰδρώτας ποὺ ἔσταζε τὴν ὥρα τῆς προσμονῆς καὶ προσευχῆς στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ παρομοιάζεται μὲ σταγόνες αἵματος. Ἔτσι, τεκμηριώνεται ὅτι ἡ εὐαγγελικὴ διήγηση εἶναι ρεαλιστικὴ καὶ ὄχι ἀποκύημα φαντασίας⁶⁴.

Ἡ ἔνταση τῆς ἀγωνίας τοῦ Ἰησοῦ φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἀρκεῖται στὴ νοερὰ προσευχὴ ἀλλὰ ἐξωτερικεῖ διὰ τῶν λόγων Του κάποιες ἀπὸ τὶς δραματικὲς στιγμὲς τῆς⁶⁵. Ἡ ἐπακολουθούμενη αἰτιολογία στὴν εὐαγγελικὴ διατύπωση τοῦ *Ματθ. 26:39*: «Πάτερ μου εἰ δυνατὸν ἐστὶ παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο» καταδεικνύει τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Ταυτοχρόνως δίδει ἀφορμὴ στὸν ἱερὸ κήρυκα νὰ ὑποδειγματίσει τὸν τρόπο ἀσκήσεως τοῦ αὐτεξουσίου λέγοντας ὅτι ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ δεικνύει ἐμπράκτως χρηστότητα καὶ ἐγκαρτέρηση στὰ παθήματα τῆς σαρκὸς καὶ νὰ μὴν ὑποτάσσεται σ' αὐτὴ καὶ στὶς ἐπαναστάσεις ποὺ ἐγείρει κατὰ τοῦ Θεοῦ θελήματος⁶⁶.

Ἡ δεκάτη τρίτη χρήση ἀπὸ τὸ ἴδιο κωδίκιο ἦταν ἀπὸ τὴν ὁμιλία *Εἰς Ἰωάννην ΕΖ*. Ἡ χρήση αὐτὴ «ὡσαύτως ἀντεβλήθη πρὸς βιβλίον χαρτῶν τῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχον τοῦ ἐνταῦθα εὐαγοῦς πατριαρχείου, καὶ ἐστοίχησεν»⁶⁷. Ὁ Χρυσόστομος σὲ αὐτὸ τὸ ἀπό-

61. ACO 2.2.1, σελ. 312³⁻⁵.

62. ACO 2.2.1, σελ. 308²¹⁻²².

63. ACO 2.2.1, σελ. 310¹⁴⁻¹⁶. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ματθαῖον ΠΓ*, PG 58,745-746.

64. ACO 2.2.1, σελ. 310¹⁶⁻¹⁸. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ἑ.π.*, PG 58,746.

65. ACO 2.2.1, σελ. 310¹⁸⁻²¹. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ἑ.π.*

66. ACO 2.2.1, σελ. 310¹⁸⁻²⁰. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *ἑ.π.*

67. ACO 2.2.1, σελ. 314³⁻⁴.

σπασμα σχολιάζει τὸ Ἰωάν. 12:27-28, ὅπου ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὸν θάνατό Του: «*Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω Πάτερ σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἤλθον εἰς τὴν ὥρα ταύτην, πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα*». Θεωρεῖ ὅτι τὸ χωρίο ὑποδηλώνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀντιμετώπισε θεωρητικῶς τὸν θάνατο, «*ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι αὐτὸς ἔξω τῶν ὠδίνων ὧν τῶν ἀνθρωπίνων εὐκόλως περι θανάτου φιλοσοφεῖ καὶ ἡμῖν ἔξω κινδύνου παραινεῖ*»⁶⁸. Ἡ ταραχὴ καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ Ναζωραίου καὶ ἡ ἐκκλησίᾳ Του πρὸς τὸν Πατέρα γιὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ μαρτύριο εἶναι «*τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως [τὰ] ἀσθενήματα*»⁶⁹. Ὅμως, τελικῶς ὁ Χριστὸς δὲν παραιτεῖται καὶ δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς του διὰ τοῦ σταυρικοῦ Πάθους. Τὸ χρήσιμο δίδαγμα ποῦ καὶ πάλι ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ Ἰησοῦ⁷⁰ ἐνώπιον τοῦ θανάτου Του εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση Του ἦταν τελεία, φέρουσα ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀδιάβλητων παθῶν.

Τὰ παραπάνω συνδέονται ἄμεσα μὲ τὴν τελευταία νοηματικὴ ἐνότητα τῆς προηγούμενης χρήσεως, ἡ ὁποία ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία. Ὁ Χρυσόστομος ὀξυδερκῶς παρατηρεῖ ὅτι χωρὶς τὰ θεανδρικὰ λόγια

68. ACO 2.2.1, σελ. 312¹¹⁻¹². Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ἰωάννην ΕΞ΄*, PG 59,371.

69. ACO 2.2.1, σελ. 312¹⁶⁻¹⁷.

70. Γιὰ τὸ θεμελιῶδες χριστολογικὸ ζήτημα τῆς ἀγωνίας τοῦ Χριστοῦ, βλ. F. LÉTHEL, *Théologie de l' agonie du Christ: la liberté humaine du fils de Dieu et son importance sotériologique mises en lumière par Saint Maxime le Confesseur*, ἐκδ. Beuchesne, Paris 1979. Βλ. καὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον δῆθεν τοῦ Δαμασκού τὸν Ἰακωβίτην*, 81, B. Kotter, *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. IV, [Patristische Texte und Studien 22], Walter de Gruyter, Berlin-New York 1981, σελ. 139⁴⁵⁻⁵² = PG 94,1480CD: «*Εἷς γάρ ἐστι τοῦτο κάκεινο, θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, πάντα φέρων τὰ τῆς θεότητος ιδιώματα, τὴν θεότητα, τὸ ἀναρχον, τὸ ἀθάνατον, τὴν κυριότητα, τὴν παντοδύναμον θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ πᾶσαν φέρων τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν ἀνελλιπῶς, ψυχὴν, σῶμα, νοῦν καὶ τὰ τούτων φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη καὶ ιδιώματα, τὴν αὐτεξούσιον θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ δάκρυον, τὴν λύπην, τὴν ἀδημονίαν, τὴν ἀγωνίαν, τὸν θάνατον*». Πρβλ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β΄. Ἐκθεση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὴ δυτικὴ χριστιανοσύνη*, [Φιλοσοφικὴ καὶ Θεολογικὴ Βιβλιοθήκη 3], ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1996², σελ. 284-289.

τῆς Γεθσημανῆ ἢ ἀμφισβήτηση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ θὰ ἦταν ἐντονότερη ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς. Γιὰ τοὺς τελευταίους, ὁμως, δὲν ὑπάρχει δικαιολογία. Ἡ θέα τοῦ Θεοῦ προσώπου ἔπρεπε νὰ τοὺς εἶναι ἀρκετὴ, ὥστε νὰ πειστοῦν γιὰ τὴν τελεία ἀνθρώπινη φύση Του⁷¹. Ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω συνάγεται καὶ ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἄποψη ὅτι ὁ Χρυσόστομος συνθέτει τὴ Χριστολογία του ὑπερβαίνοντας τὸ ἀντιοχειανὸ σχῆμα Λόγος – ἄνθρωπος καὶ τὴν ἀντιπαραθέσθ του μὲ τὸν τύπο Λόγος – σὰρξ τῆς ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς⁷². Ὁ Χρυσόστομος ἔχει πρωτίστως σωτηριολογικὴ – ποιμαντικὴ ἀφετηρία στὶς δογματικὲς ἀναφορὲς του, ἡ ὁποία ἀναδύει τὸν πρακτικὸ χαρακτήρα τῆς θεολογίας του.

Γιὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴ ἢ χρῆση τοῦ ἀνθρώπινου λόγου καὶ τῆς ὀρθολογικῆς μεθοδολογίας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐρμηνευτικῶν ἐπιχειρημάτων πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ δόγματος ἔχουν σχετικὴ ἀξία. Ἡ Σύνοδος ἐνστερνίζεται τὸ χρυσοστομικὸ ἀνοιγμα πρὸς τὸ ἄρρητο βίωμα τῆς θέας τοῦ Θεοῦ Προσώπου ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀκατανίκητη δύναμη τῆς πίστεως.

Summary

One of the particularities of the Sixth Ecumenical Synod was that Makarius of Antiocheia, the main representative of Monothelitism and Monoenergism, was present. The Fathers of the Synod entered into a direct juxtaposition with him, and inspected by collation the

71. ACO 2.2.1, σελ. 310⁴⁻¹⁷. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ματθαῖον ΠΓ'*, PG 58,746.

72. Ὁ χρυσορρήμων Ἱεράρχης ὑπῆρξε μίᾳ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς χαρακτηριστικὲς ἐκκλησιαστικὲς προσωπικότητες ποὺ κατάφεραν νὰ ἀφήσουν ἐντονο θεολογικὸ στίγμα καὶ νὰ ὑπερβοῦν τὰ σχήματα τῶν θεολογικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς του. Γιὰ τὴ Χριστολογία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τὴ διάκριση τῶν τύπων Λόγος - ἄνθρωπος καὶ Λόγος - σὰρξ, βλ. ἀντὶ ἄλλων, Η. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ, «Ἡ Χριστολογία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου», *Χρυσοστομικὸ Συμπόσιο. Ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ θεολογία ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2007, σελ. 571-581, ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, *Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον*, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 179-187, ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π., σελ. 152-166.

authenticity of the patristic “uses”, which each side had invoked to reinforce its arguments.

There seem to appear seven “uses” of John Chrysostom. In order of appearance in the Acts of the Synod, the second and fourth of the “uses” are identical, whereas the seventh is not authentic. The first is a comment on *Matth. 26:39*, while the second had been derived from the *Εἰς τὸ παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ’ ἐμοῦ* speech with justified observations on specific falsifications of this Speech that had been exercised by the Monothelites. The third “use” was taken from *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως*, the fifth from *Εἰς Ματθαῖον ΠΓ΄* and the sixth from *Εἰς Ἰωάννην ΕΖ΄*.

From the above extracts we conclude that Chrysostom exceeds the schema Logos – Man and its juxtaposition with that of Logos – flesh, because of his mainly soteriological – guiding intentions in his dogmatic reports.